

גדולי תורה - זהו צורך האומה

הרב זלמן ברוך מלמד

א. משאלה עקרונית לשאלה מעשית

שאלת גיוס בני הישיבות לצבא מעסיקה את הציבור מיום הקמת המדינה. זו שאלה קשה השנויה במחלוקת עמוקה. בשנים האחרונות הוויכוחים סביב שאלה זו עלו לטונים גבוהים. ובשנה האחרונה נוסף לכך שכעת הצבא זקוק לתוספת חיילים, בגלל ריבוי החיילים שנפלו על קדושת ה' והחיילים שנפצעו. נדון בשאלה זו באופן ענייני, לעמוד על הדעות השונות, בתקווה שעל ידי הבירור הענייני תצומצם המחלוקת ותרבה ההבנה ההדדית.

לאחר שנות גלות ארוכות זכינו לשוב לארץ ישראל, לבנות כאן מדינה יהודית, ולקיים מצוות יישוב הארץ בשני האופנים - בכיבוש ובחזקה. השירות בצבא אינו חובה אזרחית גרידא. השירות בצבא הוא מצווה גדולה מאוד, מצווה כללית של הגנה על עם ישראל ועל ארץ ישראל. תקומת מדינת ישראל היא קידוש השם, לעומת חילול השם הנורא שהיה בהיותנו בגלות. שמירה על קיומה של מדינת ישראל וחוזקה, זו השתתפות בקידוש השם כללי, מתוך הכרה שהצבא עניינו צבא עם ה'.

אין חולק שמדינת ישראל זקוקה לצבא גדול וחזק, בכמות ובאיכות, לעצם קיומנו כאן בארץ ישראל. אין אחד שסבור שאפשר היום לוותר על הצבא, ולסמוך על עזרת ה' שהוא יילחם את מלחמותינו, משום ש"אין סומכין על הנס".

ואם נשאל: אם כך, מדוע לא כולם הולכים לצבא, ולא כולם נושאים בנטל הצבאי בשווה? מדוע בני ישיבות דוחים את גיוסם?

התשובה לכך: אמנם קיום הצבא הכרחי, והוא אפילו מצווה ואי אפשר בלעדיו. אבל יש עוד משהו הכרחי לקיום עם ישראל בכלל, לארץ ישראל ומדינת ישראל בפרט, ובלעדיו אי אפשר, והוא עזרת ה' יתברך: "אם ה' לא ישמר עיר - שוא שקד שומר" (תהלים קכ"ז, א) - בלי עזרת ה' לא יוכל הצבא למלא את תפקידו. ועל מנת להיות ראויים לעזרת ה', צריכים אנו לחזק את מצבו הרוחני של עם ישראל. ולימוד התורה הוא השורש לכל המצב הרוחני. עם ישראל זקוק לתלמידי חכמים גדולים, בעלי שיעור קומה רוחנית עליונה, שירוממו אותו. גדולי תורה אמיתיים בכל הדורות היו אלו שהתמסרו לתורה התמסרות מלאה, משחר ילדותם, במשך שנים רבות, בלי להסיח דעתם מהתורה, בלי לעסוק בשום דבר אלא בתורה לבד. גדולה היא התורה, ארוכה מארץ מידה, על כן רק על ידי התמסרות מלאה אליה ניתן לקנות אותה. אי אפשר לוותר על כך שהיו בישראל גדולי תורה שיגיעו בה למדרגות הגבוהות ביותר שאפשר להגיע.

דומה שגם אלו הרחוקים מתורה עדיין, גם אלו שדעתם שונה, בכל זאת יכולים הם להבין את ההשקפה היהודית המקורית, הסבורה שכל מהותו של עם ישראל היא הדרך הרוחנית המיוחדת שלו, דרך התורה.

לפי השקפה זו, בלי מסירות לתורה יש סכנה לקיומם של עם ישראל ומדינת ישראל. גם הרחוקים מתורה יסכימו שאכן על ידי הליכה לצבא של כל בני הישיבות תהיה פגיעה ממשית בהמשכיות התורה בישראל. יש למצוא את הדרך שלא תהיה פגיעה בהמשך התורה בישראל. אם יש פגיעה ממשית או לא, זו שאלה מקצועית למומחים, לתלמידי חכמים גדולים. הם המוסמכים להחליט בדבר. כשם שבענייני הצבא לא כל אדם מוסמך להחליט שדי בגיוס חובה של שנה ואין צורך בשלוש שנים, כך לא יכול כל אדם לבוא ולומר שגיוס בני ישיבה לשלוש שנים או פחות לא יפגע בלימוד התורה. שאלות אלו שייכות למומחים.

ובכן, לאור הדברים, נראה שאפשר לבוא לידי הבנה שיש לחפש דרך שתענה על שני הצרכים ההכרחיים הללו. גם שקיומו של הצבא לא ייפגע, וגם שלימוד התורה לא ייפגע.

אם הנחה עקרונית זו מוסכמת, השאלה הגדולה בדבר גיוסם של בני הישיבות נהפכת משאלה עקרונית לשאלה מעשית. אמנם גם אם זו שאלה מעשית היא דורשת פתרון, וכל עוד אינה נפתרת, היא גורמת למתחים ולאיבה, והיא חייבת להתברר.

ב. הנהגת המדינה היא הקובעת את היחס הנכון בין לימוד תורה וצורכי הצבא

כאשר באים לדון על סידור היחס הנכון בין לימוד תורה והשירות בצבא, יש להתבונן בזה בשתי בחינות - הבחינה הציבורית והבחינה האישית.

התפישה הבסיסית היא כי מדינת ישראל הנה מדינת העם היהודי, עם ה' בארץ ה'. ייעודה של המדינה הוא הגשמת המגמה של האומה בהופעתה השלמה ברוח ובפועל, במלכות ושלטון, בקודש ובחול, בסדרי חיים ציבוריים ואישיים, שייעודם הוא להיות בסיסים לאור הרוחני האלוקי.

על כן הנהגת המדינה, אשר תפקידה לכוון את המדינה למגמתה, מוטל עליה לקבוע את היחס הנכון לכל תחום.

אחת השאלות היא קביעת היחס הנכון בין צורכי הרוח, קרי לימוד התורה, ובין צורכי הצבא. הערך החשוב של שני הנושאים המשלימים זה את זה מובן מאליו. כאמור בגמרא סנהדרין (מט ע"א):

אמר ר' אבא בר כהנא: אלמלא דוד לא עשה יואב מלחמה, ואלמלא יואב לא עסק דוד בתורה, דכתיב: "ויהי דוד עשה משפט וצדקה לכל עמו"; מה טעם דוד עושה משפט וצדקה לכל עמו? - משום דיואב על הצבא. ומה טעם יואב על הצבא? - משום דדוד עושה משפט וצדקה לכל עמו.

ובמסכת מכות (י ע"א):

אמר רבי יהושע בן לוי, מאי דכתיב "עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים"? מי גרם לרגלינו שיעמדו במלחמה? שערי ירושלים, שהיו עוסקים בתורה.

ברוך השם, גם כיום מובן ומוסכם על הנהגת המדינה הצורך והחשיבות של עוסקי תורה בגדלות, ונקבע סדר של אפשרות דחיית הצבא לאותם אשר תורתם אומנותם.

ג. הבחינה האישית והבחינה הציבורית

אילו באנו לדון מצד השיקול הפרטי, ולשאול האם יש זכות לבן תורה להיות פטור מהצבא מהדין האמור בגמרא מסכת בבא בתרא (ז ע"ב) שחכמים לא צריכים שמירה, ולכן הם פטורים מכל תשלום הקשור בשמירה, והם פטורים מלהשתתף בבניין חומת העיר ומהחזקת שומרי העיר? אם נבוא משום הלכה זו, אין מקום לפטור בני תורה מחובת הצבא, כי היום תפקיד הצבא ללחום מלחמות מצווה. מלחמת הגנת ישראל מיד צר היא מלחמת מצווה, ומלחמת כיבוש ארץ ישראל והשליטה עליה זו מלחמת מצווה. ולמלחמת מצווה על פי ההלכה הכול יוצאים, אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה, וקל וחומר תלמידי חכמים כפי שכתב "הערוך" (סוטה י').

אגב, הרדב"ז (ח"ב סי' תשנב) פסק שתלמידי חכמים פטורים מלהשתתף בתשלום לשומרים רק כאשר הם טוענים שמבחינתם אין צורך בשמירה, כיוון שתלמידי חכמים שמורים. אבל אם הם חוששים לביטחונם וסבורים שיש צורך בשמירה, אלא שהם דורשים שיעשו זאת אחרים ולא הם, אין להם זכות לדרוש מאחרים שישמרו עליהם, וגם תלמידי חכמים חייבים להשתתף בשמירה ככל האחרים.

ומוסיף הרדב"ז, שהוא מסופק מי הוא זה שנכלל בהגדרה של תלמיד חכם לענין זה, כי יכול להיות שרק על תלמידי חכמים מיוחדים נאמר שהם לא צריכים שמירה כי התורה שומרת עליהם. לפי דעת הרדב"ז, כל מי שסבור שצריך שמירה והוא דורש זאת, חייב להשתתף בשמירה.

ומכל מקום כאמור, הדיון שלנו הוא במלחמת מצווה, ולמלחמת מצווה יוצאים הכול, גם תלמידי חכמים.

ד. הצורך הציבורי בתלמידי חכמים

אכן כל זה מבחינת הפטור האישי. אולם הדיון שלנו אינו מצד הפטור האישי, אלא מהצד הציבורי. גם במלחמת מצווה, כשאין צורך בכל ישראל, לא יוצאים למלחמה אלא אותם שיש צורך שיצאו. ויש להניח שהמלך הוא זה שרשאי לקבוע מי היוצאים למלחמה, ומי העוסקים בדברים אחרים הנחוצים לקיום האומה. ואם תעמוד לפני מלך ישראל שנמשח כהלכה השאלה שאנו דנים בה - תלמוד תורה והשירות בצבא מה עדיף, סביר להניח שההכרעה

תהיה שיש צורך בשמירת המשך קיומה של תורה בכל הגודל על ידי דחיית גיוסם של בני הישיבות, כל עוד אפשר לקיים את תפקידי הצבא ללא גיוס מלא של כל ישראל. ואם יהיה מצב שהצבא זקוק גם לכל בני הישיבות, חייבים כולם להתגייס.

המבט הציבורי קובע שהאומה צריכה תלמידי חכמים גדולים השוקדים בתורה יומם ולילה ומתעלים לדרגות היותר גבוהות בתורה, והאומה גם צריכה אנשי צבא מאומנים. לשם השגת התכלית הזאת של הופעת התורה בגדלות, הכרח הוא לשחרר את העוסקים בתורה מכל עול אחר, ולאפשר להם להתרכז בלימוד התורה משחר נעוריהם, שנים רבות ללא הפסקה, על מנת שיתעלו להיות מנהיגים רוחניים המרוממים את העם כולו.

ואם יידרשו לומדי תורה לשלב הליכה לצבא בתוך לימודם אפילו במידה מועטת, ואחר כך להיקרא למילואים בתוך זמני הלימוד בשנות הלימוד הראשונות, הרי שתיפגע מאוד האפשרות של צמיחתם בתורה באופן היותר שלם, כפי הנצרך מאוד לאומה כולה.

הווי אומר: מהבחינה הפרטית, אין ליחיד הזכות לטעון: 'אני בן תורה ולכן אני פטור מהצבא'. אך השיקול הציבורי, הצרכים הרוחניים של האומה, מחייבים לגדל תלמידי חכמים גדולים שיהיו משוחררים מכל עול ופנויים להתמסרות מלאה לתורה.

ה. התורה נקנית רק בהתמסרות מלאה ללא היסח הדעת

במה שונה התורה מכל לימוד אחר, שלשם לימודה דרושה התמסרות מיוחדת? כדי להבין זאת, יש להתבונן בדברי חכמים, מה נדרש מאדם העוסק בתורה.

רבותינו דרשו (ברכות סג ע"ב): "זאת התורה אדם כי ימות באהל" - אין התורה נקנית אלא במי שממית עצמו באוהלה של תורה". לאמור: קניין התורה הוא רק בהתמסרות מלאה ומוחלטת לתורה ללא שיוור.

ועוד אמרו חכמים, בגמרא ערובין (כא ע"ב):

"שחורות כעורב" - במי אתה מוצא דברי תורה? במי שמשכים ומעריב עליהם לבית המדרש.

בשקידה מלאה מהשכמת הבוקר ועד שעת לילה מאוחרת, בשקידה כזו אפשר לזכות בתורה.

רבא אומר: במי אתה מוצא דברי תורה? במי שמשחיר פניו עליהם כעורב.

כלומר, יש גם להתאמץ מאוד בלימוד, עד שפניו משחירות מרוב עמל ויגיעה, וכן להיות בצניעות והסתפקות במועט כמו העורב המסתפק במועט. רק במסירות כזו קונים קניין בתורה. ועוד אמרו (אבות פרק ו'):

כך דרכה של תורה, פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן ובתורה אתה עמל.

והסיבה לכך, מפני שהתורה מקורה מהקב"ה, היא גבוהה מהאדם. כל היסח דעת ממנה, אפילו הקטן ביותר, גורם להסתלקות התורה ממנו, ורק באחיזה מתמדת בכל הכוחות היא נקנית.

לכן התורה משולה למים, יין וחלב. אלו משקים שנפסלים בהיסח הדעת. וכן התורה, שעליה נאמר "הִתְעִיף עֵינֶיךָ בּוֹ וְאִינֶנּוּ" - רק תעיף את המבט והיא כבר איננה. בהיסח דעת כל שהוא מהתורה מאבדים את התורה. ובכן חכמים הסבירו לנו בדבריהם אלה את דרכי קניית התורה. הדברים אמורים בקניין התורה בכלל, ובקניין הפנימי, בהתקשרות אל התורה. יש צורך בביטול הרצון האישי ובקבלת רצונו יתברך המתגלה בתורה, עד שנעשית התורה 'תורה דיליה' - "ובתורתו יהגה יומם ולילה" (תהלים א', ב).

ובכן, כאשר מכירים מקרוב מה הן הדרישות מאדם העוסק בתורה, אפשר להבין את התביעה לתת לראויים לכך לעסוק בתורה בכל יכולתם, ובעיקר בשנות החינוך העיקריות.

בגמרא קידושין (ל ע"א) אמרו:

"חנך לנער על פי דרכו" - רבי יהודה ורבי נחמיה, חד אמר: משיתסר ועד עשרים ותרתי; וחד אמר: מתמני סרי ועד עשרים וארבע.

לאמור: אלו שנות החינוך העיקריות. כאשר המגמה היא לרומם תלמידי חכמים למדרגות היותר גבוהות, אי אפשר להשיג זאת אלא אם כן יהיו השנים הללו קודש קודשים לתלמודה של תורה במסירות מלאה. בימינו רבים התלמידים המתחנכים בישיבות תיכוניות, וזמנם להתמסר ללימוד התורה מתחיל בגיל שמונה עשרה. על כן מוכרחים להדריך את המתאימים לכך לקבוע את דרכם בתורה בדבקות תוך דחיית שירותם הצבאי.

ככלל, קיים הבדל עצום בין מי שלמדו בשנים הראשונות תורה בלבד, ובין אלו שלמדו בישיבה בשילוב שירות צבאי. כמובן יש יוצאים מן הכלל, אך אנו בכלל עסקינן. ההבדל העיקרי הוא בבניין האישיות התורנית, הנוצר מתוך מסירות לתלמוד תורה ללא שום תכלית נוספת - לא צבא ולא תעודת הוראה. רק כאשר שנות הלימוד הראשונות מוקדשות כולן לתלמוד תורה בלבד, תוך התגברות על לחצים חיצוניים ופנימיים, של הורים וחברים, נבנית אישיות חזקה ואיתנה מלאה ביראה ואהבה.

אם כן, קיום הצבא הוא הכרחי, וכל חייל צריך לדעת שהשירות בצבא הוא מצווה, ואפילו בני תורה מחויבים במלחמת מצווה. אבל הצרכים הרוחניים של עם ישראל מחייבים להעמיד תלמידי חכמים גדולים, מנהיגים רוחניים, ולשם כך יש הכרח לדחות את גיוסם של הראויים לכך, על מנת שיהיו פנויים ללימוד התורה בכל לבבם ובכל נפשם ובכל מאודם, כי רק בדרך זו ניתן לקנות תורה בשלמות.

ו. לא השירות בצבא קובע את היחס לכלל ישראל

החשש שמא בן תורה שאינו משלב ישיבה וצבא כאחד יתרחק מהציבור, יסתגר, ולבסוף יהיה מסויג ומתנכר, אין לו כל הצדקה. מה שקובע הוא החינוך. יכול להיות בן ישיבה מלא באהבת ישראל, הארץ והמדינה, ושמוח בכל הצלחות הציבור בחומר וברוח. ולעומתו יוכל להיות תלמיד המשלב לימוד תורה וצבא, אך אינו עומד על ערכו האלוקי של הצבא וערכה האמיתי של המדינה - מדינת עם ה' בארץ ה'.

בבית מדרשו של רבנו הרב צבי יהודה זצ"ל חונכנו לתפישה של אחדות, לומר כחכמי יבנה: "אני בריה וחברי בריה, אני מלאכתי בעיר וחברי מלאכתי בשדה" (ברכות יז ע"א). לאמור: חלקי הציבור יחד משלימים אחד את השני, ואין אחד יכול וצריך לעשות את כל התפקידים. רק באומה כולה באים כל התפקידים לביטוי בשלמות.

מתוך הדברים האמורים מגיעים אנו לשתי מסקנות:

א. יש צורך לאומי בגדולי תורה במדרגה היותר שלמה. ב. על מנת למלא צורך זה, יש לאפשר לראויים לכך להיות פנויים ללימוד התורה, ולהסיר מהם בשנות לימודם כל עול נוסף.

לפני שנים התקיימה פגישה בין ועדת שרים לענייני ביטחון, אשר בראשה עמד שר הביטחון דאז משה דיין, ואיתו כמה משרי הממשלה, ובין כמה מראשי הישיבות. הימים היו ימי מתח ביטחוני, והיה חוסר ממשתי בחיילים.

באו אנשי הממשלה וטענו: העומס המוטל על החיילים הוא גדול, ומן הראוי שהכול ישאו בעומס הביטחוני בשווה, ומדוע שבני הישיבות לא ישתתפו בעול? ועוד אמרו: הרי יש כאן שאלה של פיקוח נפש, ופיקוח נפש דוחה את כל המצוות שבתורה?

לעומתם טענו ראשי הישיבות: מבחינה הלכתית בני ישיבות אינם צריכים לשרת בצבא בזמן לימודם. אין תלמוד תורה כשאר הלימודים. בלימוד התורה צריך לשקוע, ובלא זה אי אפשר לקנות את התורה. בלתי אפשרי מבחינת לימוד התורה להתנתק מהתורה לשלוש שנים בשנות הלימודים העיקריות. ניתוק כזה יפגע בלימוד התורה פגיעה שאי אפשר יהיה לתקנה.

הדיון היה פנימי, בלי תקשורת, והוא היה ענייני. מומחים לענייני ביטחון וצבא מצד אחד, ומומחים לענייני לימודה של תורה מצד שני. המומחים לענייני ביטחון הסבירו את הצורך בחיילים והקושי שנגרם על ידי דחיית הגיוס של בני הישיבות. ולעומתם, גדולי ראשי הישיבות הסבירו את חשיבות לימוד התורה ברציפות ובהתמסרות, ואת הפגיעה הקשה שיכולה להיות בלימוד התורה אם יצטרכו להתגייס לצבא.

באותה פגישה השתתף גם הרצי"ה קוק זצ"ל, שהיה ראש ישיבת מרכז הרב. והוא אמר שהוא אינו מרוצה מצורת הדיון, כאילו יש כאן שני צדדים שעומדים זה מול זה משני צידי המתרס. לדעתו ראשי הישיבות צריכים להיות מעוניינים בחיזוק הצבא לא פחות משרי הממשלה, ושרי הממשלה צריכים להיות מעוניינים בחיזוק התורה בישראל לא פחות מראשי הישיבות.

שתי המשימות הללו חשובות לכולם. עם ישראל צריך תלמוד תורה וגדולי תורה שלמים, ועם ישראל צריך צבא גדול וחזק. האחראים על הביטחון והאחראים על לימוד התורה צריכים לדון יחד איך להתמודד עם שתי המשימות הללו. באותה פגישה השתתף גם הרב יחזקאל אברמסקי, והוא שמח מאוד על דברי הרצי"ה. ואמר 'טוב דיבר הרב צבי יהודה'.

אילו היו כולם מאמצים את גישתו של הרצי"ה, הוויכוח הקשה והכאוב היה נעשה ענייני, והיה נמצא פתרון מוסכם איך לבנות את התורה באופן שלם, ואיך לחזק את הצבא בצורה הטובה ביותר, שהרי הם משלימים זה את זה.

גם בזמן המלחמה הנוכחית נפגשנו מספר ראשי ישיבות עם הקצין שאחראי על הגיוסים, ראינו שהוא מבין שעם ישראל צריך לומדי תורה, ומצד שני ברור שצריך גם אנשי צבא, והתדיינו מהו האיזון הנכון בין הצרכים.

לאור האמור, הרבה דרכים בעבודת ה', ואחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוון לבו לשמים. ולכן, אותם שנדבה רוחם והבינם מדעם לגדול בתורה ויראת ה' טהורה, ומתאימים הם לכך במידות ובכישרונות, יש לעודד אותם לקבוע עצמם באוהלה של תורה. מהם יצמחו גדולי תורה ומנהיגים רוחניים אשר ירוממו את האומה בתחייתה. הכיוון הזה זקוק ליתר תשומת לב והדגשה לפי ערכו הרב.

ויש אשר לפי תכונתם נכון לכוון אותם, לאחר ביסוסם ביראת שמיים, באמונה ובתורה, לצאת לצבא ולאמץ את רוחם לעשות חיל בצבא ישראל אשר הוא צבא ה'. ויש כאלה אשר לפי תכונתם מתאים להם השילוב של ישיבה וצבא.

כל תלמיד המסיים את לימודיו התיכוניים, ראוי שיקבל הדרכה אישית מתלמידי חכמים הראויים לכך והמכירים את כישוריו והתאמתו, באיזו דרך יבחר.

ז. במעשה מצווה אין חילול ה'

יש אומרים: אפילו לדעת הסבורים שמוצדק לדחות את גיוס בני הישיבות, כי זה חשוב לעם ישראל שיעסקו בתורה, אך מאחר שיש רבים שאינם מבינים זאת והם רואים את בני הישיבות כמשתמטים, כפרזיטים החיים על חשבון אחרים הצריכים להקריב את נפשם בשבילם, וזה גורם שיש איבה כלפי בני הישיבות. האם כדי למנוע לזות שפתיים וחילול השם, לא כדאי שיתגייסו בני הישיבות וישרתו בצבא עם כולם, ואל יתחלל שם שמים ברביים?

התשובה לכך: חילול השם יש כאשר אדם עושה מעשה עבירה! אבל כאשר אדם עושה דבר נכון על פי התורה, אין בזה חילול השם גם אם אחרים לא מבינים את צדקת מעשיו. במעשה נכון, וכל שכן במעשה מצווה, לא יכול להיות חילול השם.

וכך אומר הרמב"ם (הל' יסודי התורה פ"ה ה"י):

כל העובר מדעתו בלא אונס על אחת מכל מצוות האמורות בתורה, בשאט נפש, להכעיס, הרי זה מחלל את השם... ואם עבר בעשרה, הרי זה חילל את השם ברבים.

הרמב"ם מוסיף שאדם חשוב שעשה דבר שאינו הגון לפי דרגתו, גם בזה יש חילול השם. כגון שלקח מקח ואינו נותן את דמי המקח מיד. וזה לשונו:

ויש דברים שהם בכלל חילול השם, והוא שיעשה אותם אדם גדול בתורה... ואף על פי שאינם עבירות הרי זה חילל את השם, כגון שלקח מיקח ואינו נותן דמי המיקח לאלתר, והוא שיש לו.

הווי אומר: רק במעשה עבירה או מעשה שאינו הגון לפי גדלות האדם, יש בזה חילול השם, אבל אם אדם עשה מעשה שאין בו צד עבירה כלל, אין במעשה כזה חילול השם.

לפעמים מעשה שנראה בעיני הבריות כחילול השם הוא בעצם קידוש השם, כגון תלמיד חכם שהולך ברחוב ומתברר שיש בבגדיו כלאיים, עליו לפשוט את בגדיו מיד, באמצע הרחוב. ומה יאמר הרואה: איזה חילול השם - תלמיד חכם פושט את בגדיו ברחוב! אבל התורה אומרת להפך, שאם הוא לא יפשוט את בגדי הכלאיים זה חילול השם, שהרי הוא עובר עבירה "ובמקום שיש חילול השם, אין חולקים כבוד לרב" (ברכות יט ע"ב). ואם הוא יפשוט את הבגדים לא יהיה חילול השם, ואדרבה יש קידוש השם בזה שעושה רצון השם למרות הביזיון שבדבר.

ובגמרא סוטה (י ע"ב) מובא, שיהודה שקידש שם שמיים בפרהסיא זכה ונקרא על שמו של הקב"ה, כיוון שהודה ואמר צדקה ממני. לכאורה הודאתו של יהודה ופרסום חטאו ברבים יש בהם חילול השם נורא. אך האמת היא שיהודה, שעשה כדין ובייש עצמו ברבים, דווקא קידש שם שמיים.

אמור מעתה: כאשר מקיימים מצווה לא ייתכן שיש בכך חילול השם. ולכן, אם על פי התורה נכון שבני ישיבות ידחו את גיוסם וילמדו תורה בשקידה, אין בזה חילול השם אלא אדרבה, ככל שירבו ללמוד בשקידה ובמסירות כך מתרבה קידוש השם.

ח. הכול תלוי בגישה ללימוד התורה

אכן, במה דברים אמורים? באותם בני תורה שמוסרים את נפשם על התורה, למרות שהם יודעים את המצווה שיש בצבא ומוקירים ומכבדים את חיילי ישראל. הם אינם יושבים בישיבה כדי להשתמט מהצבא. הם אינם מזלזלים במדינה ובצבא אלא אדרבה, הם מוסרים את נפשם על התורה מתוך אהבתם את ישראל וארץ ישראל, מתוך הכרה בגדולתה של התקופה, הרואה את תחיית האומה בשובה לארצה, הצופה בפעמי הגאולה הנראים בקיבוץ הגלויות, ביישוב מרחבי ארצנו, ובסילוק הטומאה שרבעה על הארץ בשיממונה כדברי הגאון בספר 'קול התור', מתוך תחושת שליחות ציבורית - אלה מרבים קידוש השם בעולם, וירבו כמותם בישראל.

אבל אם חס ושלום ישב אדם בישיבה על מנת להשתמט מחובתו הצבאית, או אפילו רק מפני שמזלזל בערכו של הצבא, בגישה זו יש חילול השם גדול. איש כזה טעון תיקון ותשובה. וכל שכן מי שלתורה אינו מתמסר ולצבא אינו הולך, הרי זו עבירה חמורה. את מצוות ההליכה לצבא אינו מקיים, ומנצל את האחרים, ויש בזה חילול השם גדול ונורא. מעשה כזה יכול לגרום שנאה לתורה ולאנשי תורה, ואזי לו למי שנכשל באיסור חילול השם שכזה.

מתבקשת והכרחית הופעתם של תלמידי חכמים גדולי אמונה הרואים את מעשי ה' עלינו לטובה, היודעים שכל עניינה של התחייה נמשך מתוך התורה, התורה הגואלת. תלמידי חכמים אלו יתנו למהלך התחייה הנפלא של אומתנו את העומק הרוחני האמיתי.

אלו דברי מרן הרב באורות התחייה בעניין זה:

דווקא ע"י מה שיימצאו בקרב האומה חסידי עליון, חסידים עליונים מאוד, שהבינה הא- להיות והחיים הא-להיים ממלאים את כל הווייתם, בטוחה היא אז האומה בכוחה הרוחני האצור ביחידיה אלה, ועל סמך זה יכולה היא לשים עין פקוחה ולב נכון לכל צרכיה המעשיים, בלי כל חרדה פנימית שמא יתייבש לשדה ויחרב מעיין רוחניותה, הנותן לה את כוח נשמתה והמהווה את אידיאליה, שעושים אותה לעם ולחטיבה מיוחדת (עמ' נג).

ברית א-להים בארץ היא גלויה דווקא על ידי עבדי א-להים העליונים, והגבורה החמרית הולכת ועושה את דרכה ואת סדריה, בטוחה היא שלא תחלל את מעיין קודשה, כי ישנם עמה שומרי חומתה העליונה. אז הסבלנות מתפתחת והחיים המעשיים פורחים, וגם הדיבורים האחדים היוצאים לפעמים מפיות של קדושים, נותנים מזון בשפע רב יותר מהמון דרשות וספרים ארוכים בינונים. זהו המצב המאושר שעמנו צריך לשאוף אליו ולדאוג להקימו בתנועת תחייתו על אדמתו (עמ' נד).

ט. הסכנה שבגיוס

אי אפשר להתעלם מהעובדה שיש חוגים שנמנעים מללכת לצבא מפני האווירה החילונית והמתירנית שבצבא. הם סבורים שלא ניתן לשמור על הרמה הרוחנית-מוסרית-דתית שלהם במשך השירות הצבאי, ושם יתגייסו ייפגעו פגיעה רוחנית קשה.

יותר מכך, החרדים יצרו חומה בינם לבין הציבור הכללי, ומתבדלים מפחד שמא יושפעו לרעה. נוסף לכך, יש חוסר אמון נורא בין הצדדים, יש מחשבה שרוצים לפגוע בלומדי התורה ולהוציא אותם מהישיבות על ידי ההליכה לצבא וכך לקלקל את הבחורים. כאשר שורר חוסר אמון, גם אם שלטונות הצבא יתנו את כל התנאים הרוחניים, החרדים יחששו שלאחר זמן ישנו את התנאים. כדי ליצור אמון אמיתי, הדרך עוד ארוכה.

בעיה זו אמיתית וצריך למצוא לה תשובה. אין לכך תשובה קלה, אי אפשר לבנות צבא מיוחד לחוגים אלו, ומנגד לא ייתכן שיהיו חוגים שלא ישרתו בצבא.

אלו אומרים: אין אנו יכולים לשרת בצבא במצב זה. והמשרתים בצבא אומרים: מדוע אנחנו חייבים לשמור עליכם, מדוע לא תישאו בנטל כמו כולם, הרי גם אתם בסכנה, האויב אינו מבחין בינינו? להשאיר את המצב על כנו אין זה טוב, אבל פתרון פשוט לא נמצא.

שאלה זו היא שאלה אחת ממכלול שלם של שאלות הנובעות מהפער הגדול בין ההשקפות בדורנו, פער שגורם למתחים רבים. אך המתבונן במבט ארוך בתהליכים העוברים עלינו בעשרות השנים האחרונות, רואה את הניצנים של ההתקרבות - התקרבות העצמות המפוזרות. היחס אל ערכי האמונה הולך ומשתנה לטובה, והציבור החרדי שהיה מסויג, מתנכר ומסתגר בתוך עצמו, החל להיות יותר מעורב בחיי המדינה. לעימות חריף בין ההשקפות יש גם מעלות ולא רק חסרונות. הדעות מתלבנות ומתבררות, הדעות המשובשות והמוטעות נדחות ונפלטות, והדעות הנכונות והישרות מתחזקות ומתבססות. אין זה חזון רחוק שהאווירה בצבא תשתנה.

חיכוכים אלו הם פועל יוצא של קיבוץ גלויות, של חיים במדינה אחת, מדינת ישראל. בחו"ל לא יכלו להתעורר שאלות כאלה. זה הסדר: באים יהודים ממקומות שונים, מקהילות שונות, מתרבות אחרת, יש חיכוכים עדתיים והשקפתיים. ובסופו של דבר נקבץ את כל המעלות של כל החוגים, את האמונה והיראה, את הגבורה והחלוציות, החומות בין החוגים יפלו, הפערים יתבטלו ונהיה לעם שלם מאוחד בגופו וברוחו.

עושה שלום במרומיו הוא יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל במהרה בימינו.